

TEYLERS

**OULDSTE*MUSEUM
VAN*NEDERLAND**

Droom en Daad in Pieter Teylers Huis

Burgerschap voor PO bovenbouw

Docentenhandleiding

Inhoudsopgave

1) Inleiding	p. 3
2) Droom en Daad in Pieter Teylers Huis	p. 4
a) Lesdoelen	p. 4
b) Kerndoelen en burgerschapscomponenten	p. 4
c) Tijd	p. 5
d) Kosten en begeleiding vanuit school	p. 5
e) Reservering	p. 5
3) Voorbereidende les	p. 5
a) LessonUp	p. 5
b) Benodigdheden	p. 6
c) Voorbereidende les in vier stappen	p. 6
4) Bezoek Pieter Teylers Huis	p. 6
a) Voorbereiding en ontvangst	p. 6
b) Onderdeel 1: speuren naar Pieter Teyler	p. 7
c) Onderdeel 2: poëzie en 5 sloten	p. 7
5) Optionele verwerkingsles op school	p. 7
a) Benodigdheden en Voorbereiding	p. 8
b) Stappenplan bij de LessonUp-les	p. 8
6) Bijlagen	p. 10
a) Opdrachten voorbereidende les	p. 10 & 11
b) Voorbeeldgedicht (verwerkingsles)	p. 12

1 Inleiding

Pieter Teyler was een actief burger. Als rijke bankier zette hij zich in voor de behoeftigen van Haarlem: hij zorgde voor onderdak van arme vrouwen en betaalde de opleiding van kansarme jongens. Ook vond Teyler het belangrijk dat kunst en kennis toegankelijk zou zijn voor iedereen. Wat zegt dit over de identiteit van Pieter Teyler? En in welke mate was hij solidair met de bewoners van Haarlem?

Leerlingen van PO-bovenbouw gaan in Pieter Teylers Huis antwoord geven op deze vragen, maar betrekken ze ook telkens op zichzelf. Wat zijn de idealen van de leerlingen? Zijn de leerlingen ook solidair? En met wie?

Leerlingen bezoeken na een voorbereidende les het Pieter Teylers Huis, dat onderdeel is van Teylers Museum. In het woonhuis gaan de leerlingen op zoek naar de idealen van Pieter Teyler, waarbij zij telkens ook over hun eigen idealen nadenken. Dat doen zij door de authentieke kamers te onderzoeken en daardoor Teyler beter te leren kennen. Daarnaast ontcijferen de leerlingen een code door in alle kamers hints te volgen. De ontknoping hiervan volgt op de 1^e verdieping bij de deur met 5 sloten...

De rode draad van het programma zijn de burgerschapscomponenten 'identiteit' en 'solidariteit'. Het is een belangrijk doel dat leerlingen met elkaar nadenken over deze componenten en ze ook betrekken op zichzelf. Daarnaast doen leerlingen historische kennis op over de tijd van Pieter Teyler (De Verlichting; 2^e helft van de 18^e eeuw), zowel door te zien en te voelen in Pieter Teylers Huis, als door toegankelijke bronnen te lezen. In de verwerkingsles kunnen ze aan de slag met taal en creativiteit, gekoppeld aan de genoemde burgerschapscomponenten.

2 Burgerschap: Droom en Daad in Pieter Teylers Huis

Het programma is ontwikkeld voor basisscholen om (actief) burgerschapsonderwijs concreet te maken. Het programma bestaat uit drie onderdelen:

- Een voorbereidende les van 50 minuten.
- Een begeleid bezoek aan Pieter Teylers Huis van 90 minuten.
- Optioneel: een verwerkingsles van ca. 45 minuten. De klas kan hierdoor ook meedoen aan de gedichtenwedstrijd *Droom, durf en dicht*.

a) Lesdoelen

De algemene doelstellingen van het hele programma luiden:

- De leerlingen leren wie Pieter Teyler was en leren over zijn tijd.
- De leerlingen komen in aanraking Pieter Teylers idealen.
- De leerlingen passen de begrippen identiteit en solidariteit toe op Pieter Teyler en zichzelf.
- De leerlingen discussiëren over en reflecteren op hun eigen dromen en idealen.
- De leerlingen schrijven individueel en gezamenlijk poëtisch over hun eigen dromen en idealen.

b) Kerndoelen en burgerschapscomponenten

In het programma zijn onderstaande kerndoelen en burgerschapscomponenten verwerkt:

3. De leerlingen leren informatie te beoordelen in discussies en in een gesprek dat informatief of opiniërend van karakter is en leren met argumenten te reageren.

4. De leerlingen leren informatie te achterhalen in informatieve en instructieve teksten.

9. De leerlingen krijgen plezier in het lezen en schrijven van de voor hen bestemde verhalen, gedichten en informatieve teksten.

37. De leerlingen leren zich te gedragen vanuit respect voor algemeen aanvaarde waarden en normen.

51. De leerlingen leren gebruik te maken van eenvoudige historische bronnen, zoals aanwezig in ons cultureel erfgoed, en leren aanduidingen van tijd en tijdsindeling te hanteren.

52. De leerlingen leren over kenmerkende aspecten van de volgende tijdvakken: pruiken en revoluties.

56. De leerlingen verwerven enige kennis over en krijgen waardering voor aspecten van cultureel erfgoed.

Burgerschapscomponent **identiteit**

- Leerlingen leren uit te drukken wat eigen idealen, overtuigingen, oordelen en vooroordelen zijn.
- Leerlingen leren te onderzoeken wat hun ambities en hun toekomstverwachtingen zijn, hun talenten en ontwikkelmogelijkheden.

Burgerschapscomponent **solidariteit**

- Leerlingen leren manieren om voor concrete anderen hier én elders op te komen: dat kind in die omstandigheid.
- Leerlingen leren voorbeelden van uitsluiting, onrechtvaardigheid, discriminatie en ongelijke behandeling in de eigen omgeving en in het land te herkennen en te benoemen.
- Leerlingen leren na te denken over de rollen die de overheid, middenveld en burgers kunnen spelen bij het bevorderen van solidariteit en rechtvaardigheid.

c) Tijd

De voorbereidende les duurt max. 50 min en het bezoek aan Pieter Teylers Huis 90 minuten. In de optionele verwerkingsles (ca. 45 min) kunnen de gedichten van de leerlingen (waarin hun idealen genoemd worden) verwerkt worden tot een groter geheel.

d) Kosten en begeleiding vanuit school

Het bezoek aan het museum kost € 180,- voor een klas van max. 30 leerlingen. Schoolbegeleiders hebben gratis toegang. Het museum gaat uit van minimaal één begeleider per 15 leerlingen: bij 30 leerlingen dus minimaal 2.

e) Reservering

Reservering is noodzakelijk bij de afdeling Publiekszaken: reserveringen@teylersmuseum.nl of 023-5160972.

Annulering kan kosteloos tot 10 dagen van te voren. Daarna worden de kosten voor de rondleiding in rekening gebracht.

3 Voorbereidende les

Om het bezoek aan Pieter Teylers Huis zo effectief mogelijk te laten zijn, wordt aangeraden om de voorbereidende les op school te doen. Leerlingen komen hierin op laagdrempelige wijze in aanraking met Pieter Teyler en de burgerschapscomponenten identiteit en solidariteit. Door **LessonUp** te gebruiken worden ze actief betrokken. De instructie wordt gegeven door een vlog die is opgenomen in Pieter Teylers Huis. De les duurt max. 50 min.

a) LessonUp

https://www.lessonup.com/nl/lesson/Y8CpcD2aaG3EDTdtE?utm_source=app&utm_campaign=shared-lesson-app&utm_content=1697883018728&utm_medium=shared-link

LessonUp is een digitale tool waarmee via het digibord klassikaal interactieve lessen worden gegeven. Leerlingen kunnen daarnaast ook de LessonUp-app downloaden op hun mobiel en de code invullen die ze van de app krijgen. Hierdoor kunnen ze individueel antwoord geven op een aantal vragen. Het is echter geen voorwaarde dit te doen: de vragen kunnen ook klassikaal worden besproken. Klik in dat geval gewoon door naar de volgende slide. De les bestaat uit video's waarin instructie wordt gegeven en de opdrachten worden uitgelegd.

Als docent hoef je je niet inhoudelijk voor te bereiden: de les wijst zichzelf. Wel heeft het de voorkeur dat je de vragen in LessonUp en de twee opdrachten (na)bespreekt met de leerlingen. Bij de opdrachten staat een tijdsindicatie. Je kunt hier naar eigen inzicht mee omgaan.

b) Benodigdheden

In LessonUp-les krijgen de leerlingen twee opdrachten. Deel van te voren de bijbehorende materialen aan de leerlingen uit. Je vindt ze in **Bijlage a op p. 10 en 11**.

- Opdracht 1: leerlingen vullen het portret aan van Pieter Teyler, nadat zij in de vlog kennis met hem hebben gemaakt. Hoe denken zij dat Teyler zich liet afbeelden (identiteit)? Leerlingen hebben hier **5 minuten** de tijd voor. Daarna kunnen enkele tekeningen worden nabesproken.
- Opdracht 2: leerlingen vullen in drie kolommen in wat hun droom voor een betere wereld is. De laatste kolom wordt ingevuld door een klasgenoot. Voor het invullen staat ongeveer **5 minuten**. Daarna kunnen enkele schema's worden nabesproken.

c) Voorbereidende les in vier stappen

Stap 1:

- Via de vlog maken de leerlingen kennis met Pieter Teylers Huis. De leerlingen krijgen de vraag of zij in het huis zouden willen wonen. Ze antwoorden via LessonUp (of klassikaal).

Stap 2:

- Via de vlog wordt verteld over Pieter Teyler en zijn idealen. De leerlingen gaan aan de slag met de schilderij-opdracht, waarbij zij het schilderij van Teyler verder aanvullen. Een aantal tekeningen van de leerlingen kan worden besproken. Zie voor de opdracht de **Bijlage op p. 10**.

Stap 3:

- Via de vlog wordt het echte schilderij getoond en de nieuwe opdracht uitgelegd. Leerlingen kennen Teylers droom al, nu gaan ze aan de slag met hun eigen droom. Dat doen zij door drie kolommen met daarin een vraag in te vullen. De vierde kolom vult een klasgenoot in. Zie de **Bijlage op p. 11**.

Stap 4:

- In de vlog wordt teruggeblikt op wat de leerlingen hebben gedaan en geleerd in deze les. Als laatste kunnen leerlingen antwoord geven op een raadsel. Het antwoord krijgen ze tijdens het bezoek aan Pieter Teylers Huis.

4 Bezoek Pieter Teylers Huis

a) Voorbereiding en ontvangst

Deel de klas van te voren op in groepen van 3 à 4 leerlingen, zodat er in totaal max 6 groepen ontstaan.

De leerlingen en begeleiders worden door de rondleider ontvangen bij de achteringang van Teylers Museum: **Nauwe Appelaarsteeg 3**. Jassen en tassen worden in een kast geplaatst. De rondleiders introduceren het bezoek en leggen uit wat er van de leerlingen wordt verwacht. Het bezoek duurt in totaal 90 minuten.

b) Onderdeel 1: speuren naar Pieter Teyler (70 minuten)

De klas is verdeeld in 6 groepen van 4 à 5 leerlingen. Elke groep verblijft een bepaalde tijd in één van de zes kamers, en rouleert totdat de leerlingen in alle kamers zijn geweest. De groepjes ontdekken gezamenlijk het leven en de idealen van Pieter Teyler, waarbij ze ook op zichzelf reflecteren.

Elk groepje ontcijfert ook een code. Dat kan door in de kamers een aparte vraag te beantwoorden: de 'codekraker'. Met de letters uit deze antwoorden wordt een zin gevormd die nodig is bij onderdeel 2.

c) Onderdeel 2: poëzie en 5 sloten (20 minuten)

In twee groepen van ca. 15 leerlingen gaat de klas naar de 1^e verdieping, waar de idealen van Teyler kort worden nabesproken, evenals de code. De oplossing hiervan is de zin: **'wat is jouw droom?'** Hierna volgt de ontknoping van de zoektocht: leerlingen mogen de deur met 5 sloten openen en de kluis erachter bekijken.

In een andere kamer krijgen de leerlingen en leerkracht uitleg over de mogelijke verwerkingsles op school: het maken van een gedicht over hun eigen idealen en dromen, op basis van de themawoorden: **droom, durf, denk** en **ontdek**. Dit gebeurt aan de hand van een stappenplan, zodat alle leerlingen gemakkelijk mee kunnen doen. Je krijgt als leerkracht een set formulieren mee die op school gekopieerd kunnen worden om te helpen bij het maken van het gedicht. Zie voor verdere uitleg **hoofdstuk 5** en **Bijlage b (p. 12)**.

5 Verwerkingsles op school (optioneel)

Terug op school kun je er voor kiezen om met de leerlingen een klassengedicht te maken, waarmee je mee kunt doen aan gedichtenwedstrijd *Durf, droom en dicht*. De winnende klas krijgt een workshop van een woordkunstenaar en maakt een professionele video van hun gedicht in Pieter Teylers Huis! Let op: de uiterste inleverdatum voor de gedichten is **8 april**.

De leerlingen baseren zich voor het gedicht op de reflectievragen in het opdrachtenboekje (in elke kamer was dat vraag 3). In de dichtvorm zijn de leerlingen vrij. Het mag rijmen, maar het gaat vooral om creatief schrijven. Deze LessonUp-les bestaat uit een video waarin de opdracht per stap wordt uitgelegd. Leerlingen beginnen individueel en eindigen met een klassikaal gedicht. De docent begeleidt de leerlingen bij de uitvoering.

In **Bijlage b** (p. 12) vind je een voorbeeldgedicht, zodat je weet waar je naar toe kunt werken met je klas.

a) Benodigheden en Voorbereiding

- Gekopieerde formulieren (Ik durf/droom/denk/ontdek) die zijn meegegeven tijdens het museumbezoek (per groepje één thema, voor elke leerling één)
- 1 coupletformulier: knip de strookjes los en geef elke groep één coupletstrookje.
- Genoeg kladpapier per groepje
- Pennen/potloden
- 1x A4 papier (om de coupletstrookjes op te plakken)
- Lijm

b) Stappenplan bij de LessonUp-les

De les op LessonUp vind je hier:

<https://www.lessonup.com/en/lesson/3jdhzv9htqgwPiYyc/NqDCgKWnSmQwu3Wdz>

- In de video in LessonUp wordt in 4 stappen uitgelegd wat er van de leerlingen per opdracht wordt verwacht.
- Na de uitleg van elke stap is er tijd om de opdracht uit te voeren. Er is een klok in beeld die afloopt waarna de volgende stap wordt uitgelegd.
- Je kunt de video vooruit spoelen of pauzeren als de leerlingen meer of minder tijd nodig hebben per stap.

Stap 0

- Bespreek beknopt de ervaringen van de leerlingen en wat zij geleerd hebben. Leg de nadruk op de idealen van Pieter Teyler.
- De leerlingen weten nu veel over de idealen van Pieter Teyler, maar wat zijn eigenlijk hun eigen idealen? Verwijs naar de opgeloste code: wat zijn de dromen van de leerlingen?
- Vertel dat ze op creatieve wijze aan de slag gaan met hun eigen idealen. Ze maken in groepjes een gedicht gebaseerd op de themawoorden '**denk, durf, droom en ontdek.**'
- Vertel dat de leerlingen eerst zelf aan de slag gaan en dat daarna elk groepje een couplet maakt voor een klassengedicht.
- Laat de leerlingen samenwerken in dezelfde groepssamenstelling als tijdens het museumbezoek. Geef elke groep een naam: Durf, Denk, Droom en Ontdek. Combineer de twee groepjes per woord uit het museumbezoek steeds tot één groep per themawoord.
- Elke groep krijgt **per leerling** een invulblad met het bijbehorende themawoorden '**denk, durf, droom of ontdek**'. De groepjes 'Durf' krijgen dus allemaal 'Ik durf te...'; de groepjes 'Droom' krijgen 'Ik droom over...' etc.
- Start de LessonUp-les op. Hierin worden de stappen uitgelegd door Mike Warners.

Stap 1

- Leg uit dat wat op het invulblad bij het themawoord wordt opgeschreven de basis vormt van het couplet. Dit is een belangrijke stap!
- Elke leerling vult het blad **voor zichzelf** in met korte zinnen of losse woorden. Ze kunnen zich laten inspireren door hun eigen antwoorden uit het opdrachtenboekje (hierin komen de themawoorden *durf/droom/denk/ontdek* terug).

- Als leerlingen vastlopen kun je ze vragen: stel dat je net zo rijk bent als Pieter Teyler en je wilt je net als hij inzetten voor de medemens, waar droom je dan van? Wat wil je dan doen met het geld **voor anderen**? Dit geldt voor alle themawoorden.
- Je kunt ook voorbeelden geven van de themawoorden vanuit je eigen idealen: wat wil jij als docent ontdekken of durven? Door concrete voorbeelden te geven krijgen de leerlingen beter een idee.

Stap 2

- Laat binnen de groepjes duo's vormen.
- De duo's bekijken elkaars antwoorden. En kiezen tenminste één woord van elkaars notities om samen een nieuwe zin mee te maken.
- De zin schrijven ze op het kladpapier.
- Als de leerlingen het lastig vinden om te kiezen, kun je ze het advies geven om antwoorden die enigszins met elkaar matchen te gebruiken. Adviseer ze ook om niet te lange regels te maken. Een dichtregel met meer dan 20 woorden heeft niet de voorkeur, waardoor misschien antwoorden zullen afvallen.

Stap 3

- De 4 duo's lezen binnen de groepjes elkaars zinnen aan elkaar voor.
- De groep bepaalt samen de volgorde van de zinnen voor het groeps couplet (behorend bij het themawoord)
- De groepjes hebben nu **vier** regels opgeschreven, maar die zijn poëtisch misschien nog niet zo sterk.
- Leerlingen herschrijven de regels. Het gedicht wordt dan meer poëtisch. Ze mogen best nieuwe woorden kiezen, zodat er bijvoorbeeld gerijmd kan worden. Maar: rijm is niet noodzakelijk. Als woorden met dezelfde klank elkaar opvolgen of per regel steeds dezelfde soort structuur terugkomt zijn de regels ook al poëtisch.
- Geef wel duidelijk aan dat de woorden **droom/durf/denk/ontdek** tijdens het herschrijven in de regels aanwezig moeten blijven.
- De definitieve, aangepaste zinnen schrijven de leerlingen in het net op het (uitgeknipte) coupletstrookje.

Stap 4

- Alle groepjes hebben nu een couplet geschreven bij een themawoord (durf, droom, denk of ontdek): elk groepje draagt zijn couplet voor aan de hele klas.
- Samen beslist de klas vervolgens over de volgorde van de coupletten. Begin met het eerste en het laatste, bepaal vervolgens de twee coupletten ertussen. Je kunt de leerlingen over de volgorde laten stemmen.
- Het complete gedicht kan worden ingezonden naar Teylers Museum; uitgetypt of een foto van de geschreven coupletten.
- Stuur het gedicht naar: evredegoor@teylersmuseum.nl. Als het gedicht wordt opgestuurd **vóór 8 april** doet de klas mee met de gedichtenwedstrijd.

Veel plezier met **Droom en Daad in Pieter Teylers Huis!**

Roald Bakker, Fieke Kroon & Enzo Vredegoor
Team Educatie

<p>(jij)</p> <p>Wat is jouw droom voor een betere wereld?</p>	<p>(jij)</p> <p>Wat zegt dit over wie jij bent?</p>
<p>(jij)</p> <p>Met wie ben jij met jouw droom solidair?</p>	<p>(klasgenoot)</p> <p>Hoe kan je deze droom laten uitkomen?</p>

Bijlage b: Voorbeeldgedicht

Ik denk aan vrede op aarde, aan villa's die grenzen aan plasticvrije natuur waar ik kan rijden met mijn elektrische Ferrari.

Of ik rijd daar op mijn paarden met mijn BFF.

Ik droom over een groot huis met een voetbalveld inclusief toeschouwers erin.

Het huis is gevuld met dansende vrienden. Dan gaan we op safari met rondspringende konijnen en tot slot kerven we onze namen in een boom.

Ik durf de Mount Everest op te fietsen om daar te dansen en tegelijkertijd te schreeuwen: 'Ik durf te strijden voor de wereld en ik durf mijn mening te geven!' Daarna ga ik er vanaf bungeejumpen naar het buitenland.

Ik ontdek dat je om je heen moet kijken.

Dat er in andere landen geen vrede is.

Soms zelfs geen school.

Wees blij met wat je hebt.

